

ZAČIATKY EKONOMICKÉHO MYSLENIA

Najstaršie ekonomické názory vznikali už v **STAROVEKOM GRÉCKU**. Vytvorili sa **2 základné prístupy** ku skúmaniu ekonomických javov:

Hedonistický prístup – kladie dôraz na individuálne blaho. Predstaviteľ Epykuros.

Princíp všeobecného blaha – títo predstavitelia vravia, že všetci ľudia sú si rovní a majú rovnaké práva sa preto je potrebná autorita, ktorá by tieto práva chránila a starala sa o všeobecné blaho. Podľa nich je takouto autoritou štát. Predstaviteľ Platón.

Xenofón – v centre, roľník a jeho činnosť. Ako prvý použil slovo ekonomika.

Aristoteles – súkromné vlastníctvo považoval za nevyhnutnú požiadavku individuálnej iniciatívy, okrem toho je známy ako tvorca ekvivalencie výmeny. Tzn. že tovary, ktoré sa navzájom vymieňajú musia byť kvantitatívne porovnateľné. Peniaze chápal ako prostriedok uľahčujúci výmenu.

STREDOVEK

- málo sa rozvíjalo myslenie. Predstaviteľ **Tomáš Akvinský – učenie o spravodlivej cene** = je taká, ktorá po odpočítaní nákladov zabezpečí výrobcovi primeraný životný štandard. Zásadný prelom v EÚ dejinách – 15 a 16 storočie. Končil feudalizmus a začínal kapitalizmus.

Uskutočnil základné zmeny: *rýchly rozvoj obchodu a deľby práce

*rýchly rozvoj kultúry a vedy

*veda sa postupne vymaňovala z poučiek katolíckej cirkvi

*vedecká revolúcia, základy položil **Mikuláš Koperník** upevnila sa v diele **Keplera** a **Galileiho** a vyvrcholila vedeckým odkazom **Newtona**.

Rozvoj ekonomického učenia 16 a 19 storočí v **2 učeniach**:

⇒ **MERKANTILIZMUS**

Vznikol v 16 storočí v Anglicku. Jeho názov je odvodený od slova Merkúr = boh obchodu.

Má 3 hlavné zásady:

- ✓ stotožnenia bohatstva štátu s peniazmi (drahými kovmi a preto predmetom skúmania bol obeh = obchod)
- ✓ bohatstvo vzniká v neekvivalentnej výmene medzi štátmi (zdrojom bohatstva je len zahraničný obchod)
- ✓ tvorcom ekonomického myslenia je štát a štát má aktívne zasahovať do ekonomiky

Má 2 fázy vývoja:

❖ **monetárny (ranný)** – snažil sa zamedziť vývoz drahých kovov zo štátu

❖ **manufaktúrny (rozvinutý)** – zakladal sa na požiadavke aby bol vývoz väčší ako dovoz. A saldo (rozdiel) sa má vyrovnat' drahými kovmi.

Predstavitelia: Anglicko = **MUN, CHILD** Francúzsko = **COLBERT, MONCHREMEN**

⇒ **FYZIOKRATIZMUS – FYZIOKRATI**

Nadviazal na merkantilizmus, rozvíjal sa v 18 storočí vo Francúzsku. Francúzska väzba klasickej ekonómie.

Zdroj bohatstva hľadal vo výrobe – v poľnohospodárskej výrobe. Predstavitelia: **QUESNAY, TURGOT**.

KLASICKÁ EKONÓMIA

Rozvíjala sa od 2 polovice 18 storočia až do začiatku 19 storočia. Na rozdiel od merkantilizmu má 2 vetvy – Anglickú, Francúzsku. V Anglicku sa rozvíjal v 3 etapách: **VZNIK, ROZMACH, POKRAČOVATELIA**.

VZNIK

Zakladateľom klasickej ekonómie **Wiliam Petty** – venoval sa hlavne **teórii pracovnej hodnoty**. Za základ výmeny tovaru považoval rovnaké množstvo práce, hodnotu vytvárala iba práca na ťažbu kovov, ostatné práce tvorili hodnotu nepriamu. Známy je výrokom: „Práca je otcem bohatstva, Zem je jeho matkou.“

ROZMACH

Koncom 18 storočia. Predstaviteľ **ADAM SMITH** – podľa neho **ekonomické javy a zákonitosti vyplývajú z povahy človeka, vznikajú samočinne – ľudia sledujú len osobný záujem**. A ten je hybnou silou ekonomického vývinu. Zaviedol **myšlienku tzv. neviditeľnú ruku trhu** = Štát nemá zasahovať do trhu a má nastoliť hospodársky liberalizmus.

Štátu sú vyčlenené len 3 funkcie:

- ❖ obrana štátu pred vonkajším nepriateľom
- ❖ zabezpečenie poriadku vo vnútri krajiny

- ❖ starať sa o verejné zariadenia, o ktoré nemá záujem jednotliviec

SMITH vytvoril:

TEÓRIU HODNOTY – zdrojom bohatstva je práca, bez ohľadu na to v ktorom odvetví bola vynaložená, hodnotu tovaru určuje množstvo práce, ktoré treba vynaložiť na jeho výrobu.

TEÓRIU ABSOLÚTNYCH VÝHOD – každá krajina sa má špecializovať na výrobu takých tovarov, pri výrobe ktorých dosahuje najnižšie náklady – absolútne výhody.

DIELO – BOHATSTVO NÁRODOV – trhová ekonomika ponechaná sama na seba rieši optimálnym spôsobom základné ekonomické otázky. Každý jednotliviec môže uspokojovať svoje potreby optimálne na základe rozvinutej deľby práce, bez toho aby mu ktokoľvek, čokoľvek prikazoval. Toto sebestvo človeka, nie je na úkor ostatných slobodných ľudí, lebo na trhu môže každý uspieť, len vtedy, ak uspokojuje cudzie potreby.

Ďalší predstaviteľ **DAVID RICARDO** – mladší ako SMITH, poznal jeho dielo, a nadviazal naň **dielom - ZÁSADY POLITICKEJ EKONÓMIE A ZDAŇOVANIA** – nadväzuje na teóriu hodnoty a tvrdí, že hodnota tovaru nezávisí len od živej práce (keď človek robí) vynaloženej len na výrobu výrobkov, ale aj od práce minulej (už je doska spravená) spredmetnenej vo výrobných faktoroch. Je tvorcom **TEÓRIE KOPARATÍVNYCH VÝHOD**.

POKRAČOVATELIA

SAY – francúzsky ekonóm, nadviazal na SMITHA, výrobu tovaru chápal ako výrobu užitočných vecí, na ktorých zúčastňujú výrobné faktory.

Smithovo učenie rozdelil na 3 časti: teóriu výroby, teóriu rozdeľovania, teóriu spotreby.

Ako prvý zaviedol do ekonómie pojem **podnikateľ**, ktorý najíma a kombinuje výrobné faktory, v záujme uspokojovania ľudských potrieb. Je tvorcom **ZÁKONA TRHOVEJ EKONOMIKY** – podľa, ktorého si ponuka automaticky vytvára dopyt. A rozsah trhu je úmerný rozsahu výroby.

John MILL – anglický ekonóm. Nadväzuje na dielo RICARDA. Dielo – **ZÁSADY POLITICKEJ EKONÓMIE** = v ňom sa snažil spracovať základy liberálnych reforiem trhu. Rozvinul teóriu **komparatívnych výhod**.

Thomas MALTHUS – známy **POPOLAČNOU TEÓRIOU**, podľa, ktorej sa obyvateľstvo rozmnožuje rýchlejšie ako rastú existenčné prostriedky. **Obyvateľstvo rastie geometrickým radom, existenčné prostriedky len aritmetickým radom**. Aby sa tomu zabránilo má názory: pohlavnou zdržanlivosťou
obmedzením pôrodnosti
zákazom sobášom nemajetných
vojny (dobré, že sú)
epidémiami

Súčasný ekonómia Malthusovu teóriu kritizujú, lebo nebral do úvahy **technický rozvoj a inovácie**.

UTOPICKÝ SOCIALIZMUS

Priemyselná revolúcia neprinášala len rast produktivity práce, ale pre niektorých aj bohatstvo, ale pre pracujúcich aj veľa negatív: veľká koncentrácia robotníkov v mestách

zhoršili sa ich životné podmienky

klesali reálne mzdy, lebo narastala nezamestnanosť

požiadavka na pokles kvalifikácie – mohli pracovať ženy aj deti

Na tieto negatívne dôsledky kriticky upozorňoval tento utopický socializmus. **Vychádzal z ideálov osvietenstva a usiloval sa o vytvorenie spoločnosti bez vykorisťovateľov a bez vykorisťovaných**. Základnou chybou utopického systému bolo, že čakali premenu z hora z vládnucich sfér.

Predstavitelia: **Francúzsko – SAINT-SIMON, FOURIÉR** **Anglicko – OWEN** **Taliansko – CAMPANELA**

MARXSIZMUS

Predstavitel' MARX nemecký ekonóm. Dielo – **KAPITÁL** = podáva ekonomické zhodnotenie kapitalizmu.

Základom jeho učenia je **učenie o hodnote a nadhodnote**. Rozlišuje prácu a pracovnú silu. Podľa neho hodnota tovaru je množstvo práce vynaložené na výrobu tovaru. Tvrdil, že v tom istom pracovnom procese, vynakladá robotník **2-jakú prácu**: **abstraktnú prácu** – ktorú vytvára nová hodnota

konkrétne práca – je stelesnená v spotrebovaných statkoch a službách

Hovorí o **pracovnej sile**:

- ❖ schopnosť človeka pracovať
- ❖ je zvláštny druh tovaru, ktorý dokáže svoju prácou vytvoriť väčšiu hodnotu než je jeho vlastná hodnota. To čo urobí na viac – **prebytok** je **nadhodnota**, privlastňuje si ju kapitalista a v tomto videl základ vykorisťovania.

Marx chcel odstrániť vykorisťovanie **sociálnou revolúciou**.

Jeho ekonomickú teóriu rozvíjali: **ENGELS, LENIN**.

NEOKLASICKÁ EKONÓMIA

70 roky 19 storočia – 30 roky 20 storočia. Je proti zásahom štátu do ekonomiky. Tvoria ju 3 školy, základom je učenie nemeckého ekonóma – Hermana Henricha **GOSSENA**.

1 škola – RAKÚSKA – PSYCHOLOGICKÁ – ŠKOLA HRANIČNÉHO ÚŽITKU

Jej predstavitelia hovoria, že hodnota tovaru nie je daná len užitočnosťou ale tzv. hraničnou užitočnosťou – stupňom uspokojenia ľudských potrieb. Predstavitel' – Karl **MENGER**.

2 škola – ANGLOAMERICKÁ – CAMBRIDGSKÁ (kembrižská)

Predstavitelia: Alfonz **MARSCHALL** – anglický, zaoberal sa učením o cene a trhovej rovnováhe
John **CLARK** – Američan, vysvetľuje zákon o klesajúcej produktivite práce a kapitále.

3 škola – LAUSANSKÁ – MATEMATICKÁ

Predstavitelia: **WALRAS** – francúz, zaoberal sa teóriou všeobecnej ekonomiky rovnováhy
PARETTO – talian, zaoberal sa užitočnosťou tovaru
JEVONS – angličan, zaoberal sa hraničným úžitkom tovaru

KEYNESOVA MAKROEKONOMICKÁ TEÓRIA

KEYNES – predstaviteľ ekonómie 30 až 70 roky 20-teho storočia. Anglický ekonóm.

Dielo – VŠEOBECNÁ TEÓRIA ZAMESTNANOSTI ÚROKU A PEŇAZÍ = v ňom zdôvodňuje nevyhnutnosť štátnych zásahov do ekonomiky. Vo svojom učení uplatňuje makroekonomický prístup. Základom makroekonomickej rovnováhy je, že medzi investíciami a úsporami je rovnosť. Pričom nestabilného vývoja ekonomiky je nedostatočný dopyt po investíciách. Preto zmyslom štátnych zásahov do ekonomiky má byť v prvom rade **podporovanie investičnej činnosti**.

Vytvoril **TEÓRIU EFEKÍVNEHO DOPYTU** – zdôrazňuje úlohu investičných výdavkov, ako hlavného faktora, ktorý určuje úroveň ekonomickej aktivity. Úlohou štátu je zabezpečiť rast dopytu a tým aj rast dôchodkov a zamestnanosti tým, že bude štát zasahovať do ekonomiky prostredníctvom štátneho rozpočtu, a že bude regulovať množstvo peňazí v obehu.

Úroveň ekonomiky závisí od kúpy schopného dopytu, pričom tento **dopyt je národný dôchodok**. Označuje ho **Y**, hovorí, že národný dôchodok je konzumácia a investovanie. **C** = výdavky domácnosti na spotrebu. **I** = výdavky investícií podnikov. $Y = C + I$

Použitie národného dôchodku $I = Y - C$ $C = Y - I$

To čo ľudia usporia neskôr investujú.

- ❖ Keynes vysvetľoval, že ak v hospodárstve klesá dopyt, tak podnikatelia znižujú výrobu, znižuje sa zamestnanosť – ľudia majú menej €, klesá dopyt a toto vedie ešte k tzv. **(multiplikačnému) viacnásobnému efektu** – ešte viac sa znížia príjmy, zvýši sa nezamestnanosť.
- ❖ Môže to pôsobiť aj opačne. Zvyšujú sa investície – zvyšuje sa výroba, zamestnanosť a aj dopyt.
- ❖ Toto by mal regulovať štát aby sa ekonomika zlepšovala.
- ❖ Štát má zasahovať do 3 oblastí:
 - ⇒ **peňažná politika** – ktorou sa má zabezpečiť zvýšenie efektívnosti dopytu. Tým, že štát zabezpečí dostatočné množstvo lacných peňazí.
 - ⇒ **zvyšovanie štátnych investícií** – čím aj štát zabezpečí rast výroby, čím sa zvýši dopyt.
 - ⇒ **protekciónizmus** – štát má uplatňovať protekciónizmus v zahraničnom obchode. Chráni domácich výrobcov.

MONETARISTICKÁ TEÓRIA

Rozvíjala sa od 70 r. 20 storočia do teraz. Zdôrazňuje liberálne princípy trhu, žiadne zásahy štátu do ekonomiky.

Milton FRIEDMAN

Americký ekonóm. Štátne zásahy nevedú k stabilizácii ekonomiky dokonca ju destabilizujú. Východiskom tejto teórie sú peniaze a rovnováha na peňažnom trhu. Vychádza z kvantitatívnej teórie peňazí, podľa ktorej ak vzrastie množstvo peňazí v obehu zvýšia sa ceny, lebo to isté množstvo tovaru sa predá za väčšie ceny. Na opak to platí tiež. Pokles množstva tovaru zníži cenu.

- ⇒ aby sa potlačila inflácia, musí sa množstvo peňazí v obehu rovnať množstvu tovaru
- ⇒ ak do niečoho stupuje vláda, treba si chrániť peňaženku (čím viac štát berie ľuďom peniaze prostredníctvom daní a prerozdeľuje ich, tým viac to destabilizuje ekonomiku)
- ⇒ systém všeobecného sociálneho zabezpečenia je podvod na ľuďoch, ktorý pracujú a platia dane
- ⇒ odmieta uzákonenie minimálnej mzdy aj odbory

NOVÉ EKONOMICKÉ KONCEPCIE

TEÓRIA RACIONÁLNYCH OČAKÁVANÍ – kritizuje Keynesa, je proti zásahu štátu do ekonomiky.

Hospodárske subjekty sa správajú na trhu racionálne a cieľavedome = správne.

Predstavitel' Róbert **LUCAS** – americký ekonóm. Hlavný prínos do ekonomického myslenia:

- ☞ teoretický model hospodárskeho cyklu
- ☞ teória kapitálu
- ☞ teória ponuky práce

EKONÓMIA PONUKY – je proti zásahu štátu do ekonomiky. Je za ekonomickú slobodu. Vystupuje proti vysokým daniam. Podľa nich dane treba znižovať, aby pôsobili stimulačne = zabezpečia rast hospodárskej politiky (viac ľudí bude pracovať, podnikat') a znížia sa daňové úniky a podvody. A tak sa ozdraví ekonomika.

Predstavitel' Artur **LAFFER**